

study. Experience of Ukrainian – Austrian expeditions makes it possible to talk about importance and need for landscape planning in Ukraine.

Keywords: landscape planning, hierarchy, systematic comparison, structuralism.

УДК 338.244.2 Доц. В.Є. Слюсаренко, канд. екон. наук – Ужгородський НУ

ВПЛИВ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН ДЕРЖАВИ, БІЗНЕСУ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА РОЗВ'ЯЗАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ

Розглянуто сутність взаємодії влади, бізнесу та третього сектору як важливого чинника соціально-економічного розвитку. Проаналізовано сучасний стан трьохстороннього партнерства в Україні та вказано напрями його подальшого впровадження. Доведено значущість соціальної відповідальності трьох секторів як необхідної складової економіки. Обґрунтовано основні концептуальні моделі співпраці між трьома структурами та показано механізми їх функціонування. Визначено результати і наслідки реалізації ефективної взаємодії влади, підприємців і громади в напрямі розвитку соціальної сфери.

Ключові слова: влада, бізнес, соціальне партнерство, моделі взаємодії, соціальна відповідальність.

У процесі новітніх соціальних, економічних та інституційних трансформацій змінюється роль держави, правила та форми її участі в економіці, а також способи регулювання, пов'язані з цими процесами, умови функціонування бізнесу та ступінь впливу громади на трансформаційні процеси. Внаслідок глобалізації та посилення взаємозалежності суб'єктів економічної діяльності, ускладнення відтворювального процесу, завдань економічного регулювання виникає необхідність вивчення нових форм взаємодії всіх основних економічних суб'єктів, держави, бізнесу та третього сектору.

Вчені-економісти та практики протягом багатьох років намагаються знайти шляхи вирішення проблем підвищенням соціальної відповідальності держави, бізнесу і третього сектору, що стримує процес реформування суспільства загалом. Існуюча в Україні система взаємин трьох секторів зумовлює необхідність формування нових механізмів партнерства та взаємодії між ними на основі поєднання принципів державного регулювання економіки з метою забезпечення цілей, завдань та пріоритетів розвитку суспільства, враховуючи інтереси бізнесу та громади.

У сучасній ринковій економіці формуються регульовані економічні відносини з тісною взаємодією та співіснуванням трьох секторів, що проявляється у розвитку різноманітних форм партнерства та їх поширення в різних сферах. Отже, науковий пошук та обґрунтування ефективних методів, форм і механізмів економічного партнерства і взаємодії бізнесу держави та третього сектору, які сприяли б діловій активності, є важливим завданням.

Вивченням проблем формування рівноцінних відносин у процесі трансформації економіки й обґрунтуванням заходів щодо вдосконалення механізмів партнерства з метою залучення ресурсів трьох секторів займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: О. Вікарчук, М. Войнаренко, І. Бернштейн, М. Богуславський, З. Варналій, В. Денисюк, В. Осіпов, Т. Пузанов, Я. Усенко, В. Че-

піногата та ін. Окремі аспекти інституційно-правового та економіко-організаційного забезпечення реалізації різних форм створення інституту трьохстороннього партнерства досліджували В. Варнавський, В. Геєць, О. Головка, М. Дерябіна, С. Дрига, Т. Єфіменко, О. Кужель, В. Ляшенко, Я. Жаліло та ін. Однак відсутнє комплексне дослідження щодо використання різних моделей такого партнерства, обґрунтування оптимальних форм для вітчизняної практики у процесі реалізації стратегічних суспільних і приватних ініціатив.

Метою роботи є вивчення досвіду трьохстороннього партнерства та його вплив на вирішення соціально-економічних проблем країни.

Загальносвітові, національні тенденції розвитку суспільства, прагнення України до інтеграції у світове господарство та пов'язані з цим проблеми формування економіки відкритого типу потребують ґрунтовного аналізу для вирішення соціально-економічних проблем, що свідчить про необхідність та готовність суспільства до переходу на нові принципи та механізми соціогуманітарного розвитку, а саме: переходу до нематеріальних чинників виробництва, зміни структури капіталу, а також посилення конкуренції, пов'язаної зі зростанням взаємної відповідальності під час подолання наслідків світової економічної кризи.

Тому важливо вчасно оцінити наслідки процесів, що відбуваються, та їх вплив на розвиток та становлення економічної системи. У цих умовах у вирішенні проблем, пов'язаних з економічним зростанням, беруть участь державні інститути, бізнесові структури та громадські інституції, що відображено у численних працях вітчизняних вчених: В.М. Гейця, О.В. Мартякова, А.В. Пильтяя, У.Я. Садової, які виділяють один із пріоритетів: формування паритетної взаємодії цих трьох секторів.

Така взаємодія є невідкладною під час розроблення соціальних проектів. Питання – як з'єднати ресурси різних форм власності з метою реалізації, а отже і фінансування соціально значущих проектів та програм є актуальними з огляду на те, що самостійно ні один із названих секторів не може ні розробити, ні профінансувати, ні дати подальшого життя таким проектам і програмам.

Важливим питанням є те, що за умови залучення "трьох" секторів необхідно знайти порозуміння при відмінностях інтересів між такими партнерами та можливі шляхи гармонізації інтересів.

Такі шляхи мають враховувати вплив численних чинників, які приводять до змін, що формують будь-які загальнонаціональні та групові ризики в соціальному секторі. Ці ризики в загальному вигляді можна визначити як ризики скорочення засобів, що беруть участь у реалізації соціальних проектів і зниженні шансів на розвиток вже діючих. Для управління соціальними ризиками в Україні створені державні інститути соціального захисту (соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві, безробіття, втрати працездатності за віком і через хворобу). Разом із тим, держава неповною мірою вбачає ризики соціальної спрямованості, що виникають у локальних груп населення. До них можна віднести проблеми дітей-сиріт, інвалідів, біженців, переселенців, що піддалися насильству, маргінальних верств населення.

Зниження життєвих шансів соціальних проектів відбувається внаслідок зменшення їх державного фінансування. Об'єктивні умови сучасності, пов'язані

з високими державними соціальними витратами, нові сучасні ризики та проблеми, збільшена соціальна ініціатива бізнесу, орієнтованого на міжнародні ринки і некомерційні організації, як реакція на соціальні проблеми, що виникли, а неможливість кожного сектору економіки самостійно вирішувати виникаючі суперечності об'єктивно приводять до необхідності партнерства.

У партнерських стосунках некомерційні інституції мають потужний потенціал у виявленні потреби соціальної проблеми суспільства, на вирішення якої необхідно звернути увагу з уже чинними соціальними програмами, доведенні цих потреб до державних та бізнесових структур, виявленні потенційних можливостей останніх для вирішення пріоритетної потреби, залученні необхідних фахівців та донорських організацій для додаткового фінансування об'єднання всіх перерахованих інститутів задля досягнення поставленої мети.

Системоутворюючим чинником під час реалізації інноваційної моделі розвитку соціального сектору економіки є соціальна відповідальність. Ця відповідальність передбачає узгоджену систему обов'язків і певну сферу компетенції, а отже, і загальну відповідальність органів влади, бізнесу й організацій "третього" сектору перед реальними та потенційними споживачами соціальних послуг.

Надання соціальних послуг – одна з найважливіших складових вирішення соціальних проблем внаслідок недостатнього фінансування з боку держави. Отже, можливе залучення за рахунок альтернативного отримання ресурсів від усіх партнерів соціальних відносин і суспільного контролю за реалізацією соціальних цілей розвитку, вирішило б якісне та швидке надання соціальних послуг. Така постановка питання щодо вирішення соціальних проблем, що склались у суспільстві зумовлює необхідність утворення системи, у рамках якої влада, бізнес і громадські організації могли б ефективно працювати для підвищення якості життя населення. Тільки конструктивна взаємодія всіх секторів може додати ініціативам, спрямованих на забезпечення сталого розвитку, інноваційний і послідовний характер, що дає змогу вирішувати складні соціальні завдання.

Це ефективний спосіб взаємодії, що відрізняється не тільки здатністю оперативного реагувати на потреби населення, нові соціальні виклики і проблеми, але і низькими адміністративними витратами. Роль неприбуткових громадських організацій як одного з основних елементів громадських інституцій, чий знання і досвід відіграють вирішальну роль під час визначення стандартів і специфіки створюваних інфраструктурних соціальних об'єктів і послуг, що надаються, а також як організаторів суспільного нагляду за дотриманням умов реалізації соціальних проектів є незаперечною, оскільки вони є "рупором" громадянського суспільства та активною об'єднуючою його частиною.

У вирішенні соціальних проблем необхідно визначити особливості соціальних проектів, а ними є постановка цілей, при якій обов'язково опрацьовуються такі позиції, як: соціальна корисність, соціальна значущість і соціальні наслідки. Цілепокладання має ґрунтуватися на чітко формалізованій моделі майбутнього, а цілі – відповідати вектору еволюційного розвитку суспільства. Під час розроблення стратегії обов'язково враховуються особливості соціокультурного простору (суб'єктів і об'єктів, що знаходяться в ньому), також необхідно враховувати специфіку соціальної ситуації на території; стратегію і тактику

ціледосягнення. А остання має ґрунтуватися на реальних потребах і можливостях об'єкта управління. Під час здійснення соціального проекту враховуємо такі аспекти: погодження цілей й інтересів всіх соціальних груп, державних і суспільних інститутів, комерційних організацій, що знаходяться в зоні дії проекту. Під час реалізації соціального проекту необхідно проводити супровід проекту, його соціалізацію і моніторинг. Отож, соціальний проект – це проект, що реалізується в різних сферах життєдіяльності держави й суспільства, результатом якого є зміна соціального суб'єкта, об'єкта, процесу або явища на кращий варіант майбутнього (наприклад: створення моделей суспільних явищ, соціальних інститутів, нових форм соціального устрою і суспільного життя, розроблення систем управління, законів тощо, що приводять до тих або інших позитивних соціальних змін) [3].

Соціальні проблеми вирішуються через реалізацію соціальних проектів, а соціальний проект характеризується глибоким опрацьовуванням соціальних завдань і містить заходи не тільки соціально-діагностичного, але й організаційно-управлінського (технологічного) забезпечення. Соціальний проект повинен містити систему загальних параметрів проектного об'єкта, що характеризують його цілісність, а також систему параметрів складових його підсистем, блоків, елементів, їх зв'язків. Проект майбутніх можливих станів соціальних систем, процесів і явищ має відповідати таким умовам: він повинен бути створений на науковій основі, не суперечити етичним нормам, відображати й загальноприйняті соціальні цінності, виражати соціальне замовлення, бути ефективним щодо реалізації, не має містити суперечностей, має бути призначений для реалізації. Соціальний проект установлює параметри, основні характеристики розвитку соціальних систем на обмежений, чітко визначений проміжок часу. Проте мало встановити стратегічно важливі цілі, необхідно визначити тактику досягнення намічених цілей.

З наведених вище особливостей реалізації соціальних проектів, третій сектор у таких проектах займають місце організатора та тих, хто об'єднують зусилля бізнесу і влади на поставлення цілей та їх досягнення, та збереження інтересів всіх сторін-учасниць проектів. Отже, третій сектор впливає на вирішення соціальних проблем через вплив на фундаментальні інститути ринку, а саме: приватної власності, конкуренції, економічної свободи, обмежене втручання держави в регулювання економічної життєдіяльності. Це є свідченням того, що громадські інституції поступово беруть на себе виконання тих функцій, з якими не можуть самостійно впоратися ні державні органи влади, ні бізнесові структури, внаслідок чого їм у суспільстві відводиться важлива роль.

Оскільки врахування різноманітних, часто різноспрямованих, інтересів є справою трудомісткою, демократична держава, створюючи відповідні умови (але тільки не нав'язуючи зверху, що часом намагаються у нас робити), стимулює самого індивіда, а також різні об'єднання громадян як носіїв цих інтересів, самостійно вирішувати проблеми суспільства. Власне, це одна з основ принципу субсидіарності.

Нині цивілізовані демократичні держави прагнуть провадити політику, спрямовану на сталий розвиток, вирішення соціальних суперечностей, на соці-

альну згуртованість і взаємну відповідальність усіх секторів на основі соціальної справедливості. Сьогодні Українська держава робить спроби переглянути своє ставлення до соціальної політики загалом (звідси виникла ідея пріоритетних національних проектів та підписання Міжнародної конвенції з прав інвалідів), проте на етапі реалізації політичних рішень керівництво виявилось нездатним проконтролювати виконання прийнятих рішень.

Безумовно, рівень інституційного розвитку визначається і соціально-економічним рівнем спільноти, в якій особливе місце займає розвиток середнього бізнесу як такого, що утворює фінансове підґрунтя реалізації соціальних проектів через наповнення бюджету податками, про це свідчить той же міжнародний досвід. Відбулося безпрецедентне для України поширення бідності. Розмитість базових соціально-групових інтересів призвело до того, що на передній план вийшли вузькопартійні інтереси олігархічних і кланових груп, які гальмують і деформують весь процес становлення нормальних суспільних відносин, а третій сектор може залучити значну частину звільненої робочої сили, забезпечивши їй "необхідні засоби до життя і можливість займатися суспільно корисною працею". Процес глобалізації соціальної економіки він вважає "останньою надією на краще майбутнє".

Світовий досвід розвитку демократії продемонстрував дієвість трьохстороннього партнерства, на їх конструктивній взаємодії (державного, комерційного, некомерційного) у вирішенні соціально значущих проблем. В основі такого партнерства лежить принцип субсидіарності, що визначає критерії для розподілу зон відповідальності громадських секторів за конкретні ділянки роботи в цьому напрямі. Інакше кажучи, субсидіарність передбачає можливість втручання держави лише тоді, коли це неминуче, що, зауважимо, не підміняє необхідності втручання влади тоді, коли це потрібно, оскільки бездіяльність в таких умовах погіршує ситуацію. Принцип субсидіарності належно визнано в країнах із так званою соціально орієнтованою економікою: наприклад, у Німеччині соціальна держава зобов'язує себе і своїх громадян до солідарності; при цьому одночасно через принцип субсидіарності створюються передумови і для соціальної відповідальності, що не менш важливо для сталого розвитку.

Отже, у держави, бізнесу і громадянського суспільства в умовах демократії є загальні цілі і завдання, спрямовані на процвітання суспільства. Якщо створюються сприятливі умови для переходу від взаємної конфронтації до партнерства і взаємовигідної співпраці, то це може стати своєрідним алгоритмом зниження напруження соціальних та інших конфліктів у суспільстві. В Україні такі умови очевидно не створені, більше того, сама логіка розвитку веде до того, що принципів державні рішення прийматимуться виключно на користь багатих, навіть надбагатих як у сенсі фінансових, так і владних засобів, тобто меншини, що посилить і без того високий рівень соціальної напруженості і політичної нестабільності. Це неминуче, враховуючи, що протягом п'яти років 80 % населення почало жити гірше, і тільки 20 % – краще. Нам варто задуматися про все це, якщо хочемо вийти з кризи і знайти гідне місце в світі. І не останню роль в цьому може відіграти активна громадянська позиція хоча б частини суспільства, оскільки більшість українців залишається поки пасивними спостерігачами.

Не можна не погодитися і з тим, що послідовні перетворення, спрямовані на демократизацію держави і підвищення ролі соціального діалогу в прийнятті державних рішень, передусім у соціальній сфері, здатні створити сприятливі умови як для успішного соціально-економічного розвитку країни, так і для становлення громадянського суспільства. Під час вироблення нової Соціальної повістки Європейської комісії, розрахованої нині до 2015 р., в якій акцентовано увагу на гуманізації соціально-економічного життя суспільства, соціальному діалогу відведено особливе місце, оскільки його розглядають "в якості ключового параметра успішного проведення реформ", подолання глибокої загальноцивілізаційної кризи, що загрожує еколого-економічною та соціальною катастрофами. Водночас доводиться визнати, що в нашій країні до такого соціального діалогу, тим більше соціального партнерства, ще далеко.

Отже, трьохстороннє партнерство впливає на вирішення соціальних проблем, а громадські інституції займають в процесі співпраці зв'язуючу ланку, яка допомагає збалансувати інтереси всіх учасників.

Література

1. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28.06 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. Податковий кодекс України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Закон України "Про державно-приватне партнерство" від 1 липня 2010 р., № 2404-VI. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.nau.ua/druk.php?name=332930-01072010-0.txt>.
3. Грیشнова О.А. Соціальна відповідальність у контексті подолання системної кризи в Україні / О.А. Грیشнова // Демографія та соціальна економіка. – 2011. – № 1. – С. 39-46.
4. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку : монографія / В.М. Геєць. – І-т економіки та прогнозування НАН України. – К., 2009. – 864 с.
5. Мартьякова О.В. Розвиток взаємодії держави, бізнесу й суспільства / О.В. Мартьякова. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pips/2011_2/tom2/458.pdf.
6. Мельник С.В. Шляхи стимулювання соціальної відповідальності вітчизняного бізнесу / С.В. Мельник, Т.А. Тресвятська, Л.В. Будьонна; ДУ НДІ СТВ. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.lir.lg.ua/shlahi.doc>.
7. Садова У.Я. Соціальна політика в Україні: регіональні дослідження і перспективи розвитку / У.Я. Садова. – Львів: Вид-во ІРД НАН України, 2011. – С. 157.
8. Пильтій О.В. Сучасні концепції та підходи до визначення державно-приватного партнерства / О.В. Пильтій. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ukrppp.com/images/stories/PPP_Concept_2011.pdf.

Слюсаренко В.Е. Влияние партнерских отношений государства, бизнеса и институтов гражданского общества на решение социально-экономических проблем

Рассмотрена сущность взаимодействия власти, бизнеса и третьего сектора как важного фактора социально-экономического развития. Проанализировано современное состояние трехстороннего партнерства в Украине и указаны направления его дальнейшего внедрения. Доказана значимость социальной ответственности трех секторов как необходимой составляющей экономики. Обоснованы основные концептуальные модели сотрудничества между тремя структурами и показаны механизмы их функционирования. Определены результаты и последствия реализации эффективного взаимодействия власти предпринимателей и общества в направлении развития социальной сферы.

Ключевые слова: власть, бизнес, социальное партнерство, модели взаимодействия, социальная ответственность.

Slyusarenko V.Ye. Influence of partnership between the state, business and institutions of civil society on the solving of the socio-economic problems

The essence of the interaction between government, business and the third sector as an important factor of social and economic development is considered. The current state tripartite partnership in Ukraine is analyzed and directions for its further implementation are shown. The importance of social responsibility of 3 sectors as a necessary component of the economy is proved. The basic conceptual models of cooperation between 3 structures are substantiated and mechanisms of their functioning is shown. Outcomes and implications of effective interaction between government, business and community towards the development of the social sphere are defined.

Keywords: governance, business, social partnership, models of cooperation, social responsibility.

УДК 65.012.34:338.512

Аспір. О.Б. Телішевська¹ – Львівський НУ ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гіжницького

ФАКТОРИ, ЯКІ ВИЗНАЧАЮТЬ ВИТРАТИ НА ЛОГІСТИЧНО-ПОСТАЧАЛЬНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Недосконалість вивчення проблеми логістики і повільне впровадження цієї науки у практичне застосування пояснено невідповідним економічним розвитком країни.

Широкий спектр логістичних витрат, зокрема у постачальницькій діяльності, потребує детального вивчення розподілу факторів, які визначають суму витрат на матеріально-технічне забезпечення. Досвід вітчизняних підприємств показує, що часткове (епізодичне) вивчення впливу факторів, які визначають склад логістично-постачальницьких витрат, призводить до збитковості цих підприємств.

Ключові слова: логістичні витрати, інформаційний потік, фінансовий потік, закупівлі, конкуренція, оптимізація, контроль, собівартість, прибуток, логіст, логістика, логістично-постачальницькі витрати, партія поставки, транспортування, складування, замовлення, сервіс, потреби, стратегічні рішення.

Постановка проблеми. Постачання є важливою ланкою в діяльності підприємства, оскільки від якості й обсягу поставлених матеріалів та термінів поставки залежать: ритмічність процесу виробництва, дотримання термінів виконання контракту, якість виготовленої продукції, відсутність браку, наявність чи відсутність запасів тощо.

Логістично-постачальницька діяльність підприємства є доволі популярною темою у сучасному науковому середовищі, оскільки постійно постає питання матеріального забезпечення підприємства, яке впливає на постачальницьку мережу, транспортні перевезення, а також враховує цінні бар'єри в ринковому середовищі та ситуації на міжнародних ринках (умови митного регулювання, пільги, стандарти якості).

Сутність логістики постачання полягає у своєчасній доставці матеріальних цінностей у визначене місце в потрібному асортименті, кількості, якості, з мінімальними витратами. Як зазначає І.М. Камінська, на загальний рівень витрат істотний вплив здійснюють транспортні, складські та інші складові логістичних витрат [1].

Бернацька Н.Р. у своїй праці "Облік логістичних витрат у системі управління підприємством" звертає увагу на статистику провідних західних компаній, де відсоток логістичних витрат на матеріально-технічне забезпечення становить 98 % часу процесу виробництва, сюди відносять транспортні витрати, зберігання, утворення матеріальних запасів і управління процесом постачання. Вивчення факторів, які визначають витрати на логістично-постачальницьку діяльність, дасть змогу елімінацію зайвих витрат, що, своєю чергою, зменшить загальні витрати підприємства.

Для того, щоб раціонально планувати та ефективно управляти підприємством, потрібні: детальний опис класифікації витрат логістично-постачальницької діяльності, виокремлення логістичних витрат у складі статей бухгалтерського обліку (БО), ідентифікація факторів впливу на логістично-постачальницькі витрати.

Сьогодні логістика постачання є першочерговим кроком до стабільності підприємства в ринковому середовищі. Чим більше інтегровані учасники ланцюга поставок, тим більший ефект підприємство отримує від логістичної політики. Удосконалення політики постачання зараховано до інноваційних процесів і є невід'ємним чинником впливу на маркетингові інновації.

Аналіз останніх досліджень. Про актуальність цієї проблеми свідчать теоретичні дослідження і узагальнення як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема праці: А.У. Альбекова, В.П. Федька, О.А. Митька, А.Г. Кальченка, А.М. Зевакова, В.В. Петрова, А.М. Гаджинського, Є.В. Крикавського, О.М. Окландера, М.Т. Тридіда, В.М. Ніколайчука. Однак численні дослідження відомих авторів неповністю розкривають питання логістично-постачальницької діяльності. У практиці підприємств зростають витрати на постачання, і для цього є адекватні передумови. По-перше, це несформоване місце і роль логістики на підприємстві, по-друге, немає чітких методичних правил обліку логістично-постачальницьких витрат. Не можливо мінімізувати витрати, не знаючи природи їх виникнення і подальшої трансформації. Необхідність подальшого теоретичного обґрунтування та розроблення практичних рекомендацій щодо логістично-постачальницької діяльності підприємств потребує подальшого детального опрацювання, що й зумовило вибір теми дослідження.

Мета роботи полягає у визначенні складу і класифікації факторів, які впливають на розмір (величину) витрат логістично-постачальницької діяльності підприємств. Ці дослідження є необхідні для методичних положень з аналізування витрат. Основою праці є створення науково-практичної бази для ефективної постачальницької діяльності підприємства за мінімальних витрат.

Виклад основного матеріалу. Логістика постачання включає управління рухом ресурсів, який супроводжується витратами на замовлення, утворення запасів і витрат перевезення вантажу. Вартість запасів визначається сумою витрат капіталу в матеріальних цінностях, складських витрат і витрат управління ризиками. На провідному місці постає проблема виокремлення факторів які визначають витрати на логістично-постачальницьку діяльність. Логістично-постачальницькі витрати означають витрати, які утворюються у постачальницькому процесі та забезпечують перетворення закуплених ресурсів у вантаж і запаси.

¹ Наук. керівник: проф. О.Є. Кузьмін, д-р екон. наук – НУ "Львівська політехніка"